

Viktor Pelevin

GENERATION n

A n nemzedék

Tényleg volt egyszer egy gondtalan nemzedék, amelynek kedvére volt a nyár, a tenger, a nap, és a Pepsit választotta.

Ma már nehéz lenne megmondani, hogy miért történt így. Nyilván nemcsak az ital ízbeli jellemzőiről volt szó, és nem is a koffeinről, amely, biztosan a kokain farvizére állítva őket, arra kényszeríti a gyermekeket, hogy folyton új dózist vegyenek magukhoz. Sőt, még csak nem is a banális kenőpénzről - legszívesebben azt hinné az ember, hogy egyszer csak elfogadta, és a kommunizusból kiábrándult lelkével gőzerővel megszerette a pezsgő sötét folyadékot a pártbürokrata, akitől a szerződés függött.

Valószínűleg azért történt így, mert a szovjet ideológusok úgy tartották, hogy csak egy igazság létezhet. Ezért a n nemzedéknek valójában nem is volt választása, és a hetvenes évek gyermekei úgy választották a Pepsit, ahogy a szülei Brezsnyevet.

Akárhogy is volt, ezek a gyerekek nyáron a tengerparton heverészve a felhőtlen kék horizontra meredve itták a Novorosszjszk városában palackozott Pepsit, és arról álmodoztak, hogy a tenger túlsó partjáról elérkezik valamikor a távoli, tiltott világ.

Eltelt tíz év, és lassan tényleg elérkezett ez a világ - először óvatos volt és udvariasan mosolygott, de aztán egyre magabiztosabb és bátrabb lett. Az egyik vizitálókártyájának a Pepsi reklámklipje bizonyult, az a klip, amely, sok kutató véleménye szerint, az egyetemes kultúra fordulópontját jelentette. A klip két majmot hasonlít össze. Egyikőjük „hagyományos kólát” ivott, és ennek eredményeképpen kockákkal és pálcikákkal megoldott néhány nagyon egyszerű logikai feladatot. A másik Pepsit ivott. Víg huhogással, lányokkal összekarolva elindult a tenger felé egy dzsippel; nyilvánvaló volt, hogy a lányok tesznek a női egyenjogúságra (jobb ha nem is gondol ilyesmire az ember lánya, ha majmokkal kerül szorosabb kapcsolatba, mert az egyenjogúság és egyenjogúság hiánya egyformán nyomasztja).

Ha jobban belegondolunk, már akkor is látni lehetett, hogy nem a Pepsiről, hanem a vele közvetlen kapcsolatban lévő pénzről van szó. Erre a következtetésre vezetett, először: a termék színéből kiinduló jó öreg freudi asszociáció, másod-

szor pedig a logikai levezetés, hogy a Pepsi fogyasztása lehetővé teszi a drága kocsik megszerzését. De ne merüljünk a klip elemzésébe (bár lehet, hogy éppen itt lelnék a magyarázatát, hogy a hatvanas évek emberei, az úgynevezett hatvanasok miért hívják olyan makacsul szarszopónak a p nemzedéket). De most csak az a fontos, hogy p nemzedék végső szimbóluma a dzsipes majom lett.

Kissé bántó lett volna, ha megtudjuk, hogy pontosan milyennek képzelik a fiúk a Madison avenue-i reklámügynökségeken a hallgatóságukat, az úgynevezett target group-ot. De nem lehetett nem megdöbbenni mélységes életismeretük láttán. Pontosan ez a klip hozta az Oroszországban tengődő hatalmas majomtömeget tudtára: itt az idő, hogy dzsipbe üljenek és az ember lányai közé menjenek.

Hülyeség lenne, ha egy Oroszország elleni összeesküvés nyomait keresnénk az egészben. Oroszország elleni összeesküvés persze folyik, csak az a gond, hogy az ország egész felnőtt lakossága részt vesz benne, ezért a Pepsinek semmi köze hozzá. Mindez egy csomó könyvben ábrázolt (elég említeni Andrej Bitov *A majomra várva* és Wilhelm Boyd *Brazzaville-i folyópart* művét) egyetemes folyamat része volt. Ez a folyamat Amerikát sem kerülte el, bár ott épp az ellenkezője történt: a Coca-Cola teljesen és végérvényesen kiszorította a vörös színmezőről a Pepsit, ami a hozzáértők szerint felér a waterlooi győzelemmel. Ez a győzelem az USA-ban nagyon befolyásos vallásos jobboldal tevékenységének eredménye volt. A jobboldaliak nem fogadják el az evolúciót; a Coca-Cola jobban befér világképükbe, mert majom marad a Coca-Cola ivó majom. Különbözően túl sokat beszélünk a majomról, pedig az embert akartuk keresni.

Babilen Tatarszkij jóval a vörösnek vörös fölötte aratott eme történelmi győzelme előtt született. Ezért automatikusan a ? nemzedék tagja lett, bár persze sokáig fogalma sem volt erről. Biztos a pionír tengerpart átmelegedett kavicsára ejti a meglepetéstől az üveg Pepsit abban a régmúlt korban, ha azt mondják neki, hogy reklámíró lesz, ha nagy lesz. Abban a régmúlt korban az járta, hogy a gyerekek a csillagó tűzoltó-sisakot vagy a fehér orvosi köpenyt célozzák

meg. Még a jótét „dizájner” is gyanús neologizmusnak tűnt, amely, a nemzetközi helyzet első komoly fokozódása előtt lingvisztikai limitként nyert polgárjogot a hatalmas orosz nyelvben.

Úgy egyáltalán, nagyon sok gyanús és furcsa dolog volt a nyelvben és az életben. Itt van mindjárt a Babilen név, amellyel Tatarszkijt az apja tüntette ki, akinek lelkében egyesült a kommunizmusban való hit a hatvanasok eszméivel. A név a **Bámulva Akszjonovot és birtokolva a leninizmust!** jelszó rövidítése volt. Tatarszkij apja nyilván könnyen el tudta képzelni az elvhű leninistát, aki Akszjonov szabadszelleme írásaival olvasván hálásan ismeri fel, hogy a marxizmus a kezdet kezdetétől a szabad szerelem mellett áll, és a dzsesszbolond esztétát is el tudta képzelni, akit egy különösen hosszú szaxofonfutam arra a hirtelen felismerésre kényszerít, hogy a kommunizmus győzni fog. De nemcsak Tatarszkij apja volt ilyen, hanem az ötvenes, hatvanas évek minden nemzedéke, amelyek műkedvelő dalokat ajándékoztak a világnak és a fekete világűrbe élveztek az első szputnyikkal, a négycsillójú spermazoiddal, amely a semmiben nem is érte el a jövőt.

Tatarszkij nagyon szégyellte a nevét, és ha lehetett Vovaként mutatkozott be. Aztán kezdte azt hazudni a barátainak, hogy azért kapta a nevét, mert az apja erősen vonzódik a keleti misztikához és arra a régi városra, Babilonra gondolva adta neki, amelynek titkos tanítását ő, Babilen öröklö. Akszjonov és a leninizmus ötvözetét pedig, ugye, azért hozta létre az apja, mert a manicheizmus és a természetfilozófia követőjeként kötelességének tartotta, hogy egyensúlyban tartsa a világos és sötét princípiumot. A ragyogó ötletkidolgozás ellenére tizennyolc éves korában örömmel veszítette el első személyijét, az újban pedig már a Vlagyimir szerepelt.

Ezután a leghétköznapibb módon alakult az élete. Műszaki főiskolára iratkozott be, de nyilván nem azért, mert szerette a technikát (valamiféle elektromos olvasztókemencék alkották a szakterületét), hanem mert nem akart katonának menni. Huszonegy éves korában viszont történt valami, ami meghatározta további sorsát.

Nyáron, falun elolvasta Borisz Paszternák Negyik kis kötetét. A versek, amelyek iránt addig semmi hajlamot nem érzett, annyira megrázták, hogy hetekig másra sem tudott gondolni, aztán pedig ő maga is írni kezdett. Örökre emlékezébe ivódott a ferdén a Moszkva környéki erdő tisztásába süppedt rozsdás autóbuszváz. Emellett a váz mellett jutott eszébe élete első versora: „Délre úszik a felhők szardíniaraja” (ké-

sőbb úgy találta, hogy halszagot áraszt). Egy szóval tipikus eset volt, és tipikus módon végződött: Tatarszkij beiratkozott az Irodalmi Főiskolára. Igaz, a költészet szakra nem jutott be, és meg kellett elégednie a fordítással a szovjetunió népeinek nyelvéről. Nagyjából az alábbi módon képzelte el a jövőjét: nap közben az üres előadóterem a főiskolán, üzbég vagy kirgiz nyersfordítások, amelyeket rímbe kell szedni, a soron következő pirosbetűs napra, esténként pedig - az örökkévalóságnak szánt munka.

Aztán egy, a jövője szempontjából fontos esemény zajlott le. A Szovjetuniót, amelyet körülbelül akkor kezdtek megújítani és megjavítani, amikor Tatarszkij élethivatást változtatott, annyira megjavították, hogy megszűnt létezni (ha egy állam képes a nirvánába jutni, akkor ez az eset volt). Így többé szó sem lehetett a Szovjetunió népeinek nyelvéről való fordításról. Ez csapás volt, de Tatarszkij kibírta. Maradt számára az örökkévalóságnak szánt munka, és ez elég is volt.

És itt is meglepetés érte. Az örökkévalóság - legalábbis eddig így gondolta - változathatatlant, lerombolhatatlant, és nem függ a tovairamló evilági szitutól. Például, ha egyszer már bekerül az örökkévalóságba az a kis paszternák kötet, amely megváltoztatta az életét, akkor nincs erő, amely képes lenne onnét kihajítani.

És most kiderült, hogy nem egészen így áll a dolog. Kiderült, hogy az örökkévalóság csupán addig létezett, amíg Tatarszkij őszintén hitt benne, és a hite határain kívül tulajdonképpen sehol sem létezett.

Az örökkévalóságban való hitéhez arra volt szükség, hogy mások is osszák a hitét, mert azt a hitet, amelyet nem osztanak mások, skizofréniának hívják. Ezekkel a másokkal viszont - köztük azokkal is, akik arra tanították, hogy az örökkévalósággal mérje magát - valami furcsa dolog kezdett történni.

Nem mintha elárulták volna addigi nézeteiket, nem árulták el. Maga a tér kezdett fölgöngyölni és eltűnni, ahová tekintetüket irányították (hiszen a tekintetet mindig irányítják valahová), amíg egy mikroszkopikus pont maradt belőle az értelem szélvédő üvegén, miközben egészen új tájak villantak el.

Tatarszkij küzdeni próbált/úgy tett, mintha valójában semmi sem történné. Eleinte sikert ért el. Szoros kapcsolatban lévén másokkal, akik szin-

tén úgy tettek, mintha semmi sem történne, egy ideig hihető volt a dolog. Váratlanul jött el a vég.

Egyszer séta közben megállt egy ebédszünetre bezárt cipőbolt előtt. A kirakatüveg mögött majdnem elolvadt a kánikulai hőségben egy bájos, kövér eladóné, akit valamiért rögtön Manykának keresztelt el magában, a színes török termékek közt pedig ott állt egy pár kétségtelesen hazai gyártmányú cipő.

Tatarszkij átjárta az azonnali ráismerés érzése. Prima bőrből készült magassarkú, hegyesorrú cipő volt. Színe vörösésbarna és égszínű fonalal varrták, és hárfa alakú nagy aranycsat díszítette. Nem egyszerűen ízléstelen és közönséges volt, hanem tiszta formájában testesítette meg azt, amit az Irodalmi Főiskola egyik pityókás szovjet irodalom előadója „a mi Geschtalkunknak” nevezett, és olyan szánalmas, nevetséges és szívszorító volt (főképp a csathárfa), hogy kibugygyantak Tatarszkij könnyei. Vastagon ülte meg a por a cipőt, amelyre szemmeláthatóan nem tartott igényt a kor.

Tatarszkij tudta, hogy őrá sem tart igényt, de megtanult együtt élni ezzel a gondolat-
tal, sőt valami sajgó édességet is talált benne. Marina Cvetajeva soraival - „ Akárcsak boltjainkban szerteszórva, por-lepelben ó-, nemes borok, melyeket nem óhajtott, most sem óhajtott senki - verseim így várják soruk” - értelmezte maga számára. Ha volt is valami megalázó ebben az érzésben, nem számára, hanem inkább a környező világ számára volt az. Ámde most, a kirakat előtt megakadva, hirtelen megértette, hogy nem úgy lepi a por ez alatt az ég alatt, mint drága bort tartalmazó edényt, hanem pontosan úgy mint a hárfacsatos cipőt. És még egy dolgot megértett: csak állami dotációval, vagy ami ugyanaz, államilag tiltott valamiként létezhetett az örökkévalóság, amelyben eddig hitt. Sőt, csak holmi cipőboltos Manyka félig elfeledett emlékeként. Manykának pedig, akárcsak neki magának, egyszerűen a természetismerettel és a szervesen kémiai közös konténerben tették be az agyába. Esetleges volt ez az örökkévalóság, hiszen ha mondjuk, nem Sztálin öli meg Trockijt, hanem az őt, akkor egészen mások népesítették volna be. De még ez sem számított ahhoz képest, hogy Tatarszkij világosan megértette: Manyka bármilyen szituban fityül az örökkévalóságra, és amikor végképp nem hisz benne, többé nem lesz semmiféle örökkévalóság, mert hol lenne? Avagy, ahogy a jegyzet-könyvébe írta, amikor hazaért:

„Amikor eltűnik az örökkévalóság alanya, akkor egész tárgya is eltűnik, és az örökkévalóság egyetlen alanya az, aki legalább néha emlékezik rá.”

Több verset nem írt: a szovjethatalom pusztulásával értelmüket és értéküket veszítették. Utolsó sorait, amelyeket közvetlenül ez után az esemény után alkotott, a DDT együttes dala ("Mi az ősz - az ősz falevelek...") és kései Dosztojevszkij allúziók lengték át. A vers így végződött:

Mi az örökkévalóság? - ócska fürdőház,
Az örökkévalóság - fürdőház pókokkal.
Ha ezt a fürdőházat
Elfelejté Manyka,
Mi lesz a Hazával és velünk?

Diافت Podium

Tatarszkij a valóságban találta magát, ahogy eltűnt az örökkévalóság. Kiderült, hogy abszolút semmit sem tud az utóbbi években körülötte kialakult világról.

Nagyon furcsa volt ez a világ. Külsőleg keveset változott - legföljebb csak több lett az utcán a koldus -, de körben valahogy hirtelen öreg és szakadt lett minden: a házak, a fák, az utcai padok. Azt sem lehetne mondta, hogy tartalma szerint lett más a világ, mivel semmilyen tartalma nem volt. Mindent szörnyű bizonytalanság hatott át. Ennek ellenére folyamban száguldottak az utcákon a Mercedesek és Toyoták, a magukban és a történetekben abszolút biztos kigyúrt fickókkal, sőt, ha hinni lehet az újságoknak, még valami külpolitika is folyt.

Közben a televízióban ugyanazokat a pófákat mutatták, amelyektől mindenkinek hányingere volt az utóbbi húsz évben. A pófák egy az egyben azt mondták, amiért azelőtt ők leültettek másokat, csak sokkal bátrabbak, szilárdabbak és radikálisabbak voltak, Tatarszkij gyakran elképzelt az ezerkilencszáznegyvenhatos esztendő Németországát, ahol doktor Göbbels hisztérikusan üvölt a rádióban a szakadékról, amelybe a fasizmus rántotta a nemzetet; ahol a volt auswitzi lágerparancsnok a náci bűnösök elfogására szervezett bizottságot vezet, az SS táborno-
kok pedig egyszerűen és érthetően a liberális értékekről beszélnek, és az egész kócerájt Kelet-Poroszország gauleitere vezet, akinek „végre felnyílt a szeme”. Tatarszkij persze majdnem minden megnyilvánulási formájában gyűlölte a szovjethatalmat, de most nem tudta volna megmondani, hogy érdemes volt-e a gonosz birodalmát a

gonosznak arra a banánközársaságára cserélni, amely Finnországból importálja a banánt.

Különben sosem volt valami nagy moralista, ezért most sem annyira az események értékelése, mint inkább az érdekelte, hogy hogyan maradjon a víz színén. Nem voltak kapcsolatai, ezért a legegyszerűbb módon közelítette meg a kérdést, és a háza közelében beállt eladónak egy elárúsítóbódéba.

Egyszerű, de idegölő munka volt. A bódében olyan félhomály és hideg volt, mint egy tankban, és egy akkora ablak kötötte össze a külvilággal, amelyen éppen át lehetett dugni egy pezsgőspalackot. Vastag vaspálcákból álló, durván a bódé oldalához hegesztett rács óvta Tatarszkijt az esetleges kellemetlenségektől. Esténként egy nehéz arany pecsétgyűrűt viselő öreg csecsennek adta le a bevételt, és néha még magának is ki tudott szorítani valamit a fizetése mellé. Időről időre kezdő gengszterek mentek oda a bódéhoz, és hebegve védelmi pénzt követeltek. Tatarszkij fáradtan Husszeinekhez utasította őket. Husszein sovány, alacsony, az ópiátoktól örökké olajosan fénylő szemű srác volt; általában egy matracon hevert a bódésort záró félig üres lakókocsiban, és szuffi zenét hallgatott. A lakókocsiban a matracon kívül egy asztal volt és egy páncélszekrény, egy csomó pénzzel és a Kalasnyikov egyik komplikált, gránátvetővel felszerelt változatával.

A bódében, ahol majdnem egy évig dolgozott, Tatarszkij két új tulajdonságra tett szert. Az első az osztankinói tévétoronyról nyíló panorámához mérhető határtalan cinizmus. A másik képesség meglepő volt és nehéz lett volna megmagyarázni. Tatarszkijnak elég volt egy pillantást vetni az ügyfél kezére, hogy tudja, be lehet-e csapni, és pontosan mennyivel, szemétkedhet-e vele, van-e rá esély, hogy hamis pénzt kap tőle, és ő maga rászóthat-e. Nem volt semmi rendszer az egészben. Néha egy szőrös dinnyéhez hasonlító ököl jelent meg az ablakocsikában, de világos volt, hogy a gazdáját bátran el lehet hajtani a bánatosba. Olykor viszont elszorult a szíve a félelemtől egy keskeny, manikűrözött női kéz láttán.

Egyszer egy csomag Davidoffot kértek tőle. Érdektelen volt a gyűrött százezerrubelest letevő kéz. Tatarszkij megjegyezte magában, hogy finoman, alig észrevehetően remegnek az ujjai, és az akkurátusan reszelt körmökre pillantva tudta, hogy vevője visszaél a stimulánsokkal. Lehetett például egy átlagos kaliberű üzletember vagy gengszter, vagy, ahogy leggyakrabban lenni szokott, egy átlagos valaki.

- Milyen Davidoffot? Simát vagy lightot? - kérdezte.

- Lightot - válaszolt a kuncsaft, lehajolt és benézett az ablakocskán.

Tatarszkij összerezett: főiskolai évfolyamtársa, Szergej Morkovin állt előtte. Az évfolyam egyik legragyogóbb embere volt, aki erősen átment Majakovszkijba: sárga pulóvert hordott és provokatív verseket írt ("A versem artikulált, mint a fejsze..." vagy „Ó, Kiáltás Arcai! Ó, Mata Hari!"). Alig változott, csupán a hajában jelent meg akkurátus választék, és a választékban néhány ősz hajszál.

- Vova? - kérdezte csodálkozva. - Hogy kerül sz ide?

Tatarszkij nem tudott mit válaszolni.

- Ertem - mondta Morkovin. - Gyere, menjünk innét a fenébe!

Tatarszkij rövid rábeszélés után kulcsra zárta a bódét, és félénken Husszein lakókocsija felé sandítva, elindult Morkovin után, annak autója felé. A „Hold Temploma” nevű kínai étterembe mentek, megvacsoráztak, jó sokat ittak, és Morkovin elmesélte, hogy mivel foglalkozik mostanában. Foglalkozni pedig reklámmal foglalkozott.

- Vova - mondta villogó szemmel, és megragadta Tatarszkij kezét -, most különleges idő van. Ilyen még soha nem volt és soha többé nem is lesz. Aranyláz, mint Klondike-ban. Két év múlva már mindennek lesz gazdája. Most viszont reális lehetőség van rá, hogy egyenesen az utcáról bekerüljön az ember a rendszerbe. Mit akarsz, New Yorkban csak arra rámegey valakinek a fél élete, hogy együtt ebédeljen a megfelelő emberekkel, nálunk viszont...

Tatarszkij sok mindent egyszerűen nem értett abból, amit Morkovin mondott. Az egyetlen, ami teljesen világossá vált számára a beszélgetésből, az volt, hogy milyen séma szerint működik az üzleti élet az eredeti tőkefelhalmozás korában és milyen kölcsönviszonyban áll a reklámmal.

- Alapjában - mondta Morkovin -, a következőképpen megy a dolog. Egy pofa kölcsönt vesz föl. A kölcsönből irodát bérel, vesz egy Cherokee dzsipet és nyolc rekesz Szmirnovszkaja vodkát. Amire elfogy a Szmirnovszkaja, addigra a dzsipet összetörik, az irodát összeokadják, a kölcsönt pedig vissza kell fizetni. Ekkor jön a második kölcsön, az első háromszorosa. Visszafizetik belőle az elsőt, Grand Cherokee-t és tizenhat rekesz Abszolút vodkát vesznek. Amikor az Abszolút...

- Értem - vágott közbe Tatarszkij. - És mi vége?

- Két változat lehetséges. Ha gengszter kézen van a bank, ahonnét felvette a kölcsönt a

pofa, akkor a megfelelő pillanatban megölik. Mivel minálunk másmilyen bank nincs, ez szokott történni. Ha viszont a pofa maga gengszter, akkor az utolsó kölcsönt rálöcsölik az Állami Bankra, a pofa pedig csődöt jelent. Bírósági végrehajtók jelennek meg az irodában, jegyzékbe veszik az üres üvegeket, az összeokádott faxot, és a pofa egy idő után kezdi az egészet előlről. Igaz, az Állami Banknak mostanában megvannak a saját gengszterei, úgyhogy kicsit bonyolultabb a helyzet, de az alapképlet ugyanaz.

- Aha - mondta elgondolkozva Tatarszkij. - De nem értem, hogy ennek az egésznek mi köze a reklámhoz.

- Hát ekkor ugrik a majom a vízbe. Amikor még megvan a Szmirnovszkaja, vagy az Abszolút fele, még üzemképes a dzsip, a halál pedig távoli és elvont fogalomnak tűnik, sajátos kémiai reakció zajlik le a pofa fejében, aki ezt az egészet kifőzte magának... Felébred benne a mérhetetlen nagyság érzete, és reklámklipet rendel magának. Mégpedig azt követeli, hogy a klip tökösebb legyen, mint a többi idiótáé. Erre megy el körülbelül minden kölcsön harmadrésze. Pszichológiailag teljesen érthető. A pofa beindított valami Everest nevű kisvállalkozást, és annyira szeretné látni a logóját az egyes csatornán, valahol a BMW és a Coca-Cola közt, hogy fejjel rohan a falnak. És abban a pillanatban, amikor az ügyfél fejében lezajlik ez a reakció, szépen elébe toppanunk mi.

Tatarszkijnek nagyon kellemes volt ezt a „mi”-t hallani.

- A következő a helyzet - folytatta Morkovin. - Van néhány stúdió, amely klipeket csinál. Olyan szükségünk van a tökök forgatókönyvírókra, mint egy falat kenyérre, mert most minden a forgatókönyvírókon múlik. A meló a következőképpen megy: a stúdió embere megkeresik az ügyfelet, aki meg akarja magát mutatni a tévében. Te megnézed a pofát. Az mond valamit. Te végighallgatod. Aztán forgatókönyvet írsz, rendszerint egy oldalast, mert rövidek a klipek. Ez legfeljebb két percedbe kerül, de egy hétnél előbb nem mész vissza a pofához, mert azt kell hinnie, hogy egész idő alatt, kezdedbe temetett fejjel, föl-alá rohangáltál a szobában és gondolkoztál, gondolkoztál, gondolkoztál. Elolvassa, amit írtál és attól függően, hogy tetszik neki vagy sem a forgatókönyv, megrendeli a klipet az embereidtől, vagy más stúdióba megy. Ezért te vagy a legfontosabb személy a stúdiód számára. Tőled függ a megrendelés. És ha meg tudod

hipnotizálni a klienst, megkapod a klip tíz százalékát.

- És mennyibe kerül egy klip?

- Általában tizenötötől harmincig. Mondjuk, általában húsz.

- Húsz micsoda? - kérdezte Tatarszkij hitetlenkedve.

- Atyaisten, nyilván nem rubel. Ezer dollár.

Tatarszkij agya a másodperc töredéke alatt kidobta, hogy mennyi is húsz ezer tíz százaléka, nagyot nyelt és kutya alázattal nézett Morkovinra.

- Ez persze nem tart sokáig - mondta Morkovin. - Eltelik egy vagy két év és másképp fog kinézni minden. A felturbósított aprópénz helyett, amit a semmire kölcsönöznek, dollármilliókat szakítanak le. Villanyoszlopon összetört dzsip helyet franciaországi kastélyok, Csendes-óceáni szigetek jönnek be. A magányos hősök helyét komoly cégek veszik át. De a lényeg mindig ugyanaz marad ebben az országban. Ezért a munkánk alapjában sohasem változik.

- Úristen - mondta Tatarszkij - mekkora pénzek... Még belegondolni is félelmetes.

- Az örökös kérdés - nevetett fel Morkovin. - Remegő állat vagyok vagy jogaim vannak?

- Úgy néz ki, hogy te már megtaláltad a választ.

- Igen - válaszolta Morkovin -, volt egy és más.

- Na és?

- Nagyon egyszerű. Remegő állat, akinek elidegeníthetetlen jogai vannak. És levéi is. Jut eszembe, tudnék kölcsönadni, nem érdekel? Valahogy nagyon le vagy gatyásodva. Majd megadod, ha beindul a bolt.

- Köszönöm, egyelőre még van - mondta Tatarszkij. - Nem tudod véletlenül, honnét ered az a kifejezés a pénzre, hogy „leve”. A csec-seneim azt mondják, hogy az Arab-félszigeten is értik. Még az angolban is van valami hasonló...

- Véletlenül tudom - válaszolta Morkovin. - A latin „L” és „V” betűkből. A liberal values rövidítése.

Másnap Morkovin elvitte egy meglehetősen furcsa helyre. Draft Podiumnak hívták (néhány pillanatnyi feszült gondolkodás után Tatarszkij felhagyott a próbálkozással, hogy megértse, mit jelent.) A Draft Podium egy, a városközpont közelében lévő régi ház pincéjében volt. Nehéz acélajtón keresztül lehetett megközelíteni a technikai berendezésekkel telezsúfolt kis helyiséget. Néhány fiatalember fogadta

Tatarszkijt. A főnök egy Szergej nevű borostás srác volt, aki a fiatal Drakulára hasonlított. Elmagyarázta Tatarszkinak, hogy az üres kartondobozon álló kis kék műanyagkocka a Silicon Graphics nevű komputer, amely isten tudja mennyit ér, a Soft Image program pedig, amellyel működik, ennek a dupláját. A Silicon volt a barlang legfőbb kincse. Néhány egyszerűbb komputer, szkennerek és egy csomó kijelzővel ellátott bonyolult videó volt még a helyiségben. Tatarszkijra nagy hatást gyakorolt egy részlet: a videón kis fogantyús kerék volt, olyasféle, mint a varrógépén, és kézzel lehetett vele tekerni a képeket.

A Draft Podiumnál képen volt egy nagyon perspektivikus ügyfél.

- A célszemély körülbelül ötven éves - mondta Szergej és nagyot slukkolt mentholos cigarettájából. - Azelőtt fizikatanár volt. A lelegején, hogy elkezdődött ez az egész kupleráj, szövetkezetet alapított a Madártej nevű torta sütésére, és két év alatt akkora pénzeket csinált, hogy kibérelt egy egész cukrászati kombinátot Lefortovóban. Nemrég nagy kölcsönt vett fel. Tegnapelőtt elkezdett inni, és ilyenkor körülbelül két hétig nem tudja abbahagyni.

- Honnét vannak ezek az értesülések? - kérdezte Tatarszkij.

- A titkárnőjétől - mondta Szergej. - Úgyhogy most kell megfogni, és elvinni neki a forgatókönyvet, mielőtt kijózanodik. Ha józan, akkor szívszorulása van. Holnap egykor találkozunk, az irodájában.

Másnap Morkovin korán megjelent Tatarszkij lakásán. Egy nagy világossárga reklámszatyrot hozott magával. A szatyorban egy köpenyposztóhoz hasonló anyagból készült bordó zakó volt. A mellzsebében a Marlboro emblémájához hasonló bonyolult címer szikrázott. Morkovin azt mondta róla, hogy klubzakó. Tatarszkij nem értette az egészet, de engedelmesen fölvette. Morkovin még elővett a szatyorból egy bőrkötéses, dögös jegyzetfüzetet, egy hihetetlenül vastag, Zoom feliratú tollat és egy csipogót, amely éppen csak megjelent Moszkvában.

- Ezt az akármit az övedre tűzöd - mondta. - Egykor találkoztok az ügyféllel, egy húszkor pedig hívlak a csipogón. Amikor megszólal, levezed az övedről és komoly képpel nézni kezded. Amíg az ügyfél beszél, egész idő alatt tegyél megjegyzéseket a jegyzetfüzetbe.

- Minek ez az egész? - kérdezte kíváncsian Tatarszkij.

- Tényleg nem érted? Az ügyfél nagy pénzeket fizet egy papírlapért és néhány csepp nyomtató-

festékért. Abszolút biztosnak kell lennie, hogy őelőtte ugyanazért már sokan fizettek.

- Szerintem - mondta Tatarszkij -, éppen ezek miatt a klubzakók és csipogók miatt fog gyanút.

- Túl bonyolítod - legyintett Morkovin. - Az élet egyszerűbb és hülyébb. És itt van még...

Egy keskeny tokot húzott ki a zsebéből, kinyitotta és Tatarszkijnak nyújtotta. A tokban aranyból és acélból készült, egyszerre torz és szép óra volt.

- Rolex Weister. Óvatosan, nehogy leverd az aranyozást, mert hamisítvány. Csak munkához használom. Csörgesd csak amikor az ügyféllel beszélsz. Használd.

Tatarszkij nagyon fellelkesítette a támogatás. Fél egykor jött fel a metróból. A Draft Podiumos fiúk már várták a kijárat mellett. Hosszú, fekete Mercedessel jöttek. Tatarszkij már annyira kiigazodott az üzleti világban, hogy tudja: két órára bérelték a kocsit. Szergej ugyanolyan borostás volt, de a borotválatlanságában most volt valami komoran divatos, biztos a hihetetlenül keskeny hajtókájú sötét zakó és a csokornyakendő miatt. Mellette ült Lena, aki a szerződésköteket és a könyvelést intézte. Egyszerű fekete ruhát viselt (semmi ékszer, semmi festés), kezében pedig egy aranycsatos mappát tartott. Mindhárman összenéztek, amikor Tatarszkij beszállt a kocsiba, és Szergej ezt mondta a vezetőnek:

- Előre!

Lena idegeskedett. Egész úton kacarászva valami Azadovszkij nevű pofáról, nyilvánvalóan a barátnője szeretetéről beszélt. Azadovszkij elragadtatáshoz közeli érzést váltott ki Lenából: a pofa az ő barátnőjéhez költözött azután, hogy Ukrajnából Moszkvába jött, bejelentkezett a nő lakásába, aztán fölhívta Dnyepropetrovskból a nővérét, annak a két gyerekével, őket is bejelentette a nő lakásába, aztán halogatás nélkül, Lena barátnőjét egy tömegtársbérleti szobácskába juttatva, peres úton kétfelé cserélte a lakást.

- Ez az ember sokra viszi! - ismételte Lena, akire különösen az volt hatással, hogy a nővér a gyerekekkel az akció után azonnal visszaüzetett Dnyepropetrovskba; különben olyan részletek szerepeit az elbeszélésben, hogy az út végén Tatarszkij úgy érezte, fél életét Azadovszkijjal és hozzátartozóival közös lakásban élte le. Egyébként ő is ugyanolyan ideges volt, mint Lena.

Az ügyfél (a neve végül is ismeretlen maradt) Arendkívül hasonlított a képre, amely a tegnapi beszélgetés után alakult ki róla Tatarszkijban. Alacsony, kövér kis pasas volt; ravasz képén éppen akkor kezdett eloszlani a másnapos

grimasz; nyilván kevéssel érkezésük előtt itta meg az aznapi első pohárral.

A rövid kölcsönös udvariaskodás után (lényegében Lena beszélt; Szergej egymáson átvett lábbal a sarokban ült és cigarettázott); Tatarszkijt forgatókönyvíróként mutatták be. Az ügyféllel szemben az asztalhoz ült, az asztalnak csapta a Rolexet és kinyitotta a jegyzetfüzetet. Rögtön kiderült, hogy az ügyfélnek semmi különösebb mondanivalója nincs. Erős hallucinogén nélkül nehéz lett volna lelkesedni az üzlete részletei iránt; főleg valami teflonbevonatú alátétet forszírozott, amelyhez nem ragad hozzá semmi. Tatarszkij hallgatta, és kissé félrefordított arccal bólogatva, értelmetlen kacskaringókat rajzolt a jegyzetfüzetébe. Fél szemmel körbenézett az irodában, ahol szintén nem volt semmi érdekes, ha nem számítjuk a nyilvánvalóan nagyon drága kék iramszarvasborjú-prém sapkát, amely egy üres üveges szekrény felső polcán feküdt.

A megbeszélés szerint néhány perc múlva Amegszóalt övéen a csipogó. Levette a szíjról a fekete műanyag dobozt. Az ablakán a következő szöveget lehetett olvasni: „Welcome to the route 666”.

„Nagyon vicces” - gondolta Tatarszkij.

- Nem a Video Internatinalé-tól? - kérdezte a sarokból Szergej.

- Nem - ütötte vissza a labdát Tatarszkij. - Hál' Istennek, többet nem keresnek azok az idioták. Szláva Zajcev, a divatdiktátor. Mára minden elmarad.

- Miért? - húzta fel a szemöldökét Szergej. - Ha azt hiszi, hogy nekünk nagyobb szükségünk van erre az egészre, mint neki...

- Majd később megbeszéljük - mondta Tatarszkij.

Az ügyfél közben gondolataiba merülve, összehúzott szemöldökkel nézte a prém sapkát az üveges szekrényben. Tatarszkij a férfi kezére pillantott. Gyorsan malmozott, mintha láthatatlan fonalat spulnizott volna a saját kezére. És ez volt az igazság pillanata.

- És nem fél, hogy minden véget érhet? - kérdezte Tatarszkij. - Hisz' maga is tudja, milyen idők járnak. Ha hirtelen minden összeomlik?

Az ügyfél összeráncolta a homlokát és előbb Tatarszkijra, majd társaira nézett. Abbahagyta a malmozást.

- Félek - mondta, fölemelve a tekintetét. - Ki nem fél. Milyen furcsákat tud kérdezni.

- Bocsánat - mondta Tatarszkij. - Csak úgy eszembe jutott.

Öt perc múlva véget ért a megbeszélés.

Szergej kapott az ügyféltől egy fejléces lapot a logójával: stilizált pirogot ábrázolt egy ellipszisben, amely alatt az LCK betűk álltak. Megállapodtak, hogy egy hét múlva találkoznak; Szergej megígérte, hogy addigra elkészül a forgatókönyv, valamiféle „leképelés” és balansz.

- Mi van, megbolondultál? - kérdezte Szergej Tatarszkijt, amikor kiértek az utcára. - Hogy lehet ilyeneket kérdezni?

- Semmi vész - mondta Tatarszkij. - Viszont már tudom, hogy mit akar.

A Mercedes mindhármukat elvitte a legközelebbi metróállomásig.

Tatarszkij a hazatérése után néhány óra alatt megírta a forgatókönyvet. Már régóta nem volt ilyen erős ihlete. A forgatókönyvben nem szerepelt konkrét történet, hanem történelmi reminiscenciák és metaforák sorából állt. Épült és leomlott a bábeli torony, kiáradt a Nílus, égett Róma, vad hunok nyargaltak a sztyeppen, miközben a háttérben egy áttetsző óra mutatója forgott.

„Az egyik nemzet jön, a másik letűnik - mondta egy tompa és démonikus (Tatarszkij így is írta a forgatókönyvben) hang a képek alá -, de a Föld örök”.

De a birodalmak és civilizációk romjaival a legvégén magát a Földet is ónos óceán borítja el; bõmbölgő felszíne fölé egy magányos szikla emelkedik, amely alakjával a kiindulópontot jelentő bábeli toronyra utal. A kamera a sziklára közelít, és látható válik a belevéselt pirog az LCK betűkkel, és alattuk a jelmondat, amelyet Tatarszkij a *Latin szállóigék* című kötetben talált:

MEDIIS TEMPUSTATIBUS PLACIDUS.

NYUGODT A VIHAROK KÖZEPETTE.

LEFORTOVÓI CUKRÁSZATI KOMBINÁT

A Draft Podiumnál megrettenve fogadták Tatarszkij alkotását.

- Technikailag nem nagy ügy megcsinálni - mondta Szergej. - Régi filmekből össze kell szedni a képeket, kiszínezni, széthúzni őket! Csak hogy ez így örülség. Sőt valahogy még nevetséges is.

- Örülség - hagyta rá Tatarszkij. - És nevetséges is. De most mit akarsz? Díjat Cannes-ban vagy megrendelést?

Néhány nap múlva Lena elvitt az ügyfélnek Néhány, mások írta forgatókönyv variáns. Egy meghatározatlan szexuális irányultságú fiatal szakács (a Rzszevszkij alhadnagyról és a meggyagról szóló klasszikus történet volt; a szlogen pedig a következőképpen hangzott: „És a szakács megette a meggyespitét”), dollárral tö-

mött bőrönd, fekete Mercedesek és hasonló népi archetípusok szerepeltek bennük. Az ügyfél magyarázat nélkül elutasította őket. Lena kétségbeesésében megmutatta neki Tatarszkij forgatókönyvét.

Harcincötezer dolláros szerződéssel jött vissza a stúdióba, amelyből húszszert előlegként fizettek. Eddig ez volt a rekord. Lena szerint az ügyfél úgy viselkedett, mint egy egész fűvöszenekar hatása alá került hamelni patkány.

- Negyvennel le lehetett volna venni - mondta. - Későn jöttem rá, a hülye fejemmel.

A pénz öt nap múlva megérkezett a számlájukra, és Tatarszkij megkapta a kétezerét, amelyért becsülettel megdolgozott. Szergej a csapatával már Jaltába készült, hogy fölvegyék a megfelelő sziklát, amely az utolsó képeken megjelenik a gránitba vésett piroggal, amikor az ügyfelet holtan találták az irodájában. Megfojtották a telefonszínórral. A testén az ilyenkor szokásos vilányvasaló nyomok voltak, szájában pedig kegyetlen kézzel belegyömöszölt Nocturne sütemény (likörrel átitatott piskóta és édesbús fekete csokoládé, amelyet finoman megérint a tragikus kókuszreszelék-dér).

„Az egyik nemzedék jön, a másik eltűnik - gondolta filozofikusan Tatarszkij - de hát mindenkinek magáért fájjon a feje.”

Így lett Tatarszkij reklámíró. Egy szót sem szőlt addigi főnökeinek, hanem egyszerűen Huszsein lakókocsijának tornácára tette a bódé kulcsait. Azt beszéltek, hogy az üzletből való kilépésért hatalmas megváltási pénzt követelnek a csecsenek.

Nagyon gyorsan egy csomó új ismeretséget szerzett, és egyszerre több stúdiónak dolgozott. Sajnos meglehetősen ritkán lehetett akkorát kaszálni, mint a viharok közepette nyugodt Lefortovói Cukrászati Kombináttal. Gyorsan rájött, hogy már az is nagy szerencse, ha tíz tervből egy bejön. Nem keresett különösebben sokat, de mégiscsak többet, mint a kereskedelmi szférában. Nem valami elégedetten emlékezett első reklámmegbízására, mert arra való lihegő készséget érzett benne, hogy olcsón eladja lelke legnemesebb részét. Amikor pedig egymás után jöttek a megrendelések, azt is megértette, hogy nem szabad az üzletben nagy készséget mutatni, mert ezzel az ember leengedi az árat, és ez ostobaság, hiszen a legszentebb és legnemesebb dolgot a lehető legdrágábban kell eladni, mert aztán nem lesz mit áruba bocsátani. Egyébként tudta, hogy ez a szabály nem érvényes minden-

kire. A műfaj igazi virtuózai, akiket olykor a televízióban látott, képesek voltak naponta eladni a legnemesebbet, de oly módon, hogy semmi formális ok nem volt, amely alapján bárki azt mondhatta, hogy eladtak valamit, és másnap bátran kezdhették előlről az egészet. Tatarszkij még elképzelni sem tudta, hogyan csinálják.

Lassan egy nagyon kellemetlen tendencia kezdett kirajzolódni: a megrendelő megkapta a kidolgozott tervet, udvariasan elmagyarázta, hogy nem egészen az, amire gondolt, viszont Tatarszkij egy-két hónap múlva találkozott egy klipel, amely nyilvánvalóan az ő elgondolása alapján készült. Ilyen esetekben értelmetlen lett volna az igazságot keresni.

Az új ismerőseivel való tanácskozás után megpróbált egy lépcsőfokkal feljebb lépni a reklámhierarchiában, és ettől kezdve reklámkonceptiókat dolgozott ki. Ez a munka alig különbözött az addigitól. Volt egy varázskönyv, amely olvastán lehetővé vált, hogy már ne szégyellje magát senki előtt és ne kételkedjen semmiben. *Positioning: a battle for your mind* volt a könyv címe, és két amerikai reklámgyuru írta. A lényegét tekintve tökéletesen alkalmatlan volt, hogy orosz viszonyok közt alkalmazzák. Amennyire Tatarszkij meg tudta ítélni, Oroszországban semmiféle harc nem folyt az árak közt a helyért a feltűrt hazai agyakban: a helyzet inkább atomrobbanás után füstölgő vidéket idézett. De mégis hasznos volt a könyv. Sok, a line extention-hoz hasonló sikkés kifejezést tanult belőle, amelyeknek hasznát vette a reklámkonceptiókban és a bazárookban. Tatarszkij megértette, hogy a rothadó imperializmus korszaka miben különbözik az eredeti tőkefelhalmozásétól. Nyugaton a reklám megrendelője és írója együtt próbálják agymosásnak alávetni a fogyasztót, Oroszországban pedig az volt a reklámíró feladata, hogy megrendelő agyát verje át. Tatarszkij azt is megértette, hogy Morkovinnak igaza volt, és ez a helyzet sohasem változik. Egyszer Morkovin nagyon jó füvet szívott, és ekkor feltárta a poszt-szocialista képződmény gazdasági alaptörvényét: az eredetileg felhalmozott tőke az utolsó is.

Néha Tatarszkij az ágyban végigolvasta a pozicionálásról szóló könyvet. Kis Bibliájának tartotta: a hasonlat már csak azért is helyénvalónak bizonyult, mert vallási nézeteknek olyan visszhangjai szerepeltek bennük, amelyek rendkívüli módon hatottak ártatlan lelkére. „Az ötvenes évek romantikus reklámírói, akik már megtértek a hatalmas mennyei reklámügynökségbe...”